

snov in motive, za pripovedne prijeme, za jezik: literarni, knjižni jezik, kot bi skočil naravnost iz definicije, govor brez prave predstavnosti sile, ki se ga umetniki kot hudič križa izogibljejo, ki pa ga mora kulturni človek poznati. Seveda bo kdo vprašal, če bi ne mogli našemu kmetu z raznimi »grudmi« in »koprnjenji« prizanesti, vendar bo vprašanje ostalo retorična domisljica. Posredniško, izobraževalno funkcijo pa je treba knjigi priznati.

Marijan Kramberger

PUŠKIN, PESNITVE, PRAVLJICE

Po daljšem razdobju je Državna založba Slovenije končno le izdala peti zvezek Izbranega Puškinovega dela v redakciji Mileta Klopčiča. Peti zvezek prinaša izbor najpomembnejših in najboljših Puškinovih pesnitev in prevode vseh petih Puškinovih znamenitih pravljic v verzih. Ker je prevajanje lepega števila verzov verjetno zahtevalo dokaj časa in naporov, se je urednik pravilno odločil, da je delo zaupal več prevajalcem, in tako sodelujejo v tem zvezku kot prevajalci pokojni Oton Župančič, Jože Udovič, Tit Vidmar in urednik Mile Klopčič. Vendar pa prinaša takšno kolektivno delo s seboj tudi nekaj nevarnosti, predvsem stilno neenotnost, ki je enovita puškinska dikcija nedvomno nedopušča, toda o tem kaj več ob zaključku našega pisanja.

Pokojni pesnik Oton Župančič je prispeval za ta zvezek prevod dveh znamenitih Puškinovih del: prevod peterburške groteskne povesti v stihih Bronasti jezdec in prevod morda najlepše Puškinove pravljice, Pravljice o carju Saltanu, ki je hkrati v Župančičevem prevodu v tem zvezku doživela že svoj tretji natis.

Župančič je prevod svojega Bronastega jezdec v grobem končal tik pred smrtjo in urednik je v opombah zapisal, da Župančič ni utegnil po revialni objavi prevoda še dognati in je tako moral urednik nekaj smiselnih spodrsrljajev odpraviti, prevesti in dodati še manjkajoče verze in predgovor k pesnitvi in pa Puškinove opombe.

Župančič se je zavzelo lotil prevajanja Bronastega jezdec in v splošnem ujel celotno razpoloženje Puškinove povesti, posvečene Petru Velikemu, graditelju Petrograda. Za ilustracijo naj navedem nekaj znanih verzov iz pesnitve v izvirniku in Župančičevi prepesnitvi. Puškin je takole zapisal svoje najbolj znane stihe iz te pesnitve: *Ljublju tebjā, Petra tvorenje; / ljubljū tvoj strogij, strojnyj vid, / Nevy deržavnoe tečenje, / beregovoj jeja granit, / Župančič pa prepesnil: Rad, Petrovo imam te delo, / rad zrem tvoj skladni, strogi vid, / mogočno Nevo zakipelo, / nabrežja njenega granit, / itd. Naj navedem še en primer dobrega prevoda. Izvirnik: Krasnija, Grad Petrov, i stoj / nekolebimo, kak Rossija. / Da umiritsja že s toboj / i pobeždēnaja stihija /. Prevod: *Stij v slabi, Petrov Grad, in stoj / kakor Rusija neomajno / in naj se pomiri s teboj / priroda, ukročena trajno /*. Vendar pa najdemo v Bronastem jezdecu tudi nekaj manjših in večjih spodrsrljajev, katerim se Župančič ni mogel izogniti predvsem zato, ker je bil pač vklenjen v mero in rime. Takšni spodrsrljaji so n. pr. prevajanje *junyj grad* z mesto-grad, *v uglu* z v ozadji, *sudba* z urokom, *dalje* »ne vzroslo tam ni bilinki« z »zel ne trava kali ne žene tam«. Dalje je Župančič marsikje prevajal precej svobodno, vendar*

pogosto to ni bilo v škodo izvirniku. Za primer naj navedem Puškinovo frazo »dni leta klonjilij k oseni«, ki jo je Župančič svobodno in lepo prepesnil »jesenila se je poletna doba«, ne da bi porušil Puškinovega duha. Podobno velja tudi za zadnji verz Bronastega jezdec »pohoronili radi Boga«, ki ga je Župančič v duhu slovenske frazeologije prevedel z verzom »ga pokopali za bog plati«. Da bi se še bolj približal temu duhu, je Župančič pogumno na nekaj mestih ohranil ruske izraze skoraj v neokrnjeni obliki, ki pa vendar zvenijo po naše. Tako rabi ruski izraz *stolica* za prestolnico, ruski *čelobitčik* kot slovensko čelobitnik, to je tisti, ki se s čelom dotika tal, ko pade pred carjem na kolena, dalje ruski *čudotvornij* s čudotvorni in končno spominja na rusko dikcijo tudi ruski Vsadnik Mednyj kot Jahač broneni (rus. *bronevoj* — oklopen!).

Nedvomno je Župančičev prevajalski delež v tem zvezku pomemben, kajti poleg Bronastega jezdec najdemo v tem zvezku tudi njegov čudoviti prevod Pravljice o carju Saltanu, ki ga podrobneje zato ne bi obravnavali, ker je že več kot dvajset let znan našim beročim ljudem in ga dobro poznajo tako stari kakor tudi mladi in najmlajši bralci. Kljub svoji mogočni pesniški osebnosti se je Župančič znal vživeti v duh, mero in stih tega sončnega poeta, znal je pristopiti k njegovemu delu z vsem spoštovanjem in občudovanjem, zato so njegovi prevodi Puškina (tu mislimo tudi na posamezne prevode Puškinovih pesmi, objavljene v prvem zvezku Izbranega dela) res žlahtni, lepi, zvesti izvirniku in zato tudi trajne vrednosti.

Med Puškinovimi zgodnjimi pesnitvami je nedvomno najpomembnejša pesnitev Bahčisarajska fontana. Čeprav je Puškin pred njo napisal že pesnitve kot Ruslan in Ljudmila, Kavkaški ujetnik, je pravilno, da stoji prav Bahčisarajska fontana na začetku našega izbora. V tej pesnitvi, ki še vsa diha na zunaj eksotičnost in orientalsko bizarnost, je že ves bodoči Puškin, odmaknjen od byronovske romantike in ves na tleh stvarnosti, kakršnega poznamo iz zenita njegove ustvarjalnosti. Bahčisarajska fontana je prevedel Tit Vidmar in seveda ni imel z njo preveč lahkega dela. Kajti lahkokrile, zvenče in preproste Puškinove verze je težko ujeti v tesne mere ritma in rim. Vendar se je Titu Vidmarju v glavnem posrečilo dobro prevesti to Puškinovo zgodnje delo, za kar naj navedem odlomek iz pesnitve v izvirniku in prevodu. *Jemu izvesten ženski nprav; / on spytal, skolj on lukav / i na svobode i v nevole; / vzor nježnyj, slěz uprek nemoj / neplastny nad ego dušoj. / on im uže ne verit bole. / — Predobro žensko čud pozna: / kako lokava je do dna / v svobodni kakor v sužnji ujeti; / solz nema graja, čar oči / nad srcem tem sta brez moči; / že kdaj jim nehal je verjeti.* Zaradi dolžine stiha je moral Vidmar večkrat izpustiti kak stopnjevalni pridevnik, ki še bolj pojasnjuje in stopnjuje Puškinovo pripoved. Na primer v verz *»nemara Genove lokave«* manjka še pridevnik *koznejj* — spletkarski. Dalje v naslednjem stihu *»njet, on skučael brannojo slavo«* manjka v prevodu pridevnik *brannij* — bojni, torej ne, »ne, naveličal se je slave«, temveč bojne slave, kajti slava je lahko tudi pesniška, znanstvena itd. Dobro tudi ni takšno svobodno prevajanje kot n. pr. za ruski izraz *neponjaten* uporabljati slovenski glagol *ne razbirati*, za ruski izraz *neskromnij* slovenski zgovorni, za ruski *vlaga* slovenski morje, še težje pa je za ruski samostalnik *javor* uporabljati slovenski izraz *platano* in končno tudi ni smiselno dobro za ruski izraz *jakont* (dragi kamen nasploh) uporabljati pri grozdiču vinske trte izraz *safir* medtem ko rubin kot rdeči

žlahtni kamen bolj odgovarja barvi grozdne jagode. To so sicer drobnarije, toda prav Puškin zahteva od prevajalca precej natančnosti, preciznosti in prizadevnosti. Vendar Vidmarjev prevod v celoti ustreza, je gladko tekoč in se v celoti lepo bere.

Jože Udovič je za peti zvezek prispeval prevoda dveh daljših Puškinovih pesnitev, in sicer spev Cigani in pesnitev Poltavo. Morda se je prav Udovič kot izrazit pesnik metaforik na nekaterih mestih stilno deloma oddaljil od jasne, preproste in kristalne puškinske dikcije. Naj navedem nekaj takšnih izrazitih primerov: Zemfira pravi v izvirniku Ciganov: »*I son menja nevoljno klonil...*«, v prevodu pa »veke so s spancem obtežene«, kar je vsekakor bliže Udovičevemu pesniškemu izrazu kakor pa Puškinovemu. Dalje si je Udovič dovolil tudi nekaj svobode. Puškinov verz »*i pesni žen i krik ditej*« prevaja Udovič s stihom »zvenijo klici iz temin«, dalje ruski glagol *kočevatj* ni nikakor slovenski glagol potovati temveč kočevati, taboriti, saj gre končno za cigane! Vendar najdemo v Ciganih tudi precej mest, ki so dobro prevedena in naj navedem samo en primer od številnih primerov, ki bi jih lahko navedel. Puškin: *Ah, bystro molodost moja / zvezdoj padučeju meljknula! / No, ty, pora ljubvi minula / eščë bystreje: toljko god / menja ljubila Mariula*. Udovič: *Mladosti leta brž teko, / kot zvezda so se utrnila, / ljubezni doba je minila / še urneje: le leto dni / me Mariula je ljubila*. Poltavo je Udovič v nekem smislu prevedel bolje od Ciganov, čeprav se tudi tu ni mogel izogniti nekaterim presvobodnim prevodom, kot n.pr. verza: *Kakoj pozor! Otec i matj / malbu ne smejut ponimatj*, prevod: *Očeta, mater mraz spreleta / pomisliti na to ne smeta*, dalje sloveni Udovič preprosti Puškinov verz »*što on ne ljubit ničego*« s stihom »da vso ljubezen zametuje« itd. Vendar so to le drobne malenkosti spričo celotne Poltave in zato naj navedem za primerjavo še nekaj dobrih verzov iz te pesnitve. Izvirnik: *Marija vzdrognula. Lico / pokryla blednost grobovaja, / i ohladnev, kak neživaja / upala deva na kriljco*. Prevod: *Marija se zgrozi. Bledice / val plane v žalostni obraz, / kot mrtvo jo oblije mraz, / pred hišo pade na stopnice*.

Udovič je torej v glavnem zadovoljil, vendar se morda v njegovih prevodih najbolj izraža njegov osebni pesniški izraz. Vživeti se v celoti v stil, duha in koncepcijo poeta pesniku prevajalcu vsekakor ni lahko, vendar je Udovič uspešno opravil to »*raboto*«, saj je menda po številu prevedenih verzov za to knjigo prispeval največ prepesnjenih stihov.

Pesnika in prevajalca Mileta Klopčiča, ki je tudi urednik Puškinovega Izbranega dela, gotovo štejemo pri nas za najboljšega Puškinovega interpreti, pa tudi poznavalca Puškinovega ustvarjanja, življenja in dela. Tudi to pot je Klopčič prispeval za ta zvezek izčrpen uvod in številne opombe, tako da nas tudi ta zvezek, kot prej ostali štirje, spominja že kar na nekakšno kritično-znanstveno izdajo in ne samo na leposlovni izbor. Mile Klopčič je za ta zvezek prispeval prevod krajše burlenske pesnitve Grof Nulin, ki je, mimogrede, tudi prvi prevod te pesnitve pri nas sploh (čeprav so ga v druge jezike največkrat že prevajali) in prevode prečudovitih ostalih štirih Puškinovih pravljic, Pravljice o popu in njegovem hlapcu Trapétu (tudi prvi slovenski prevod), Pravljico o ribiču in ribici (naj mimogrede zabeležim, da je bila ta pravljica sploh prvi prevod Puškina v slovenščino in je izšla v Miklošičevem Berilu za peti gimnazijski razred leta 1853; prevajalec žal ni

znan, domnevamo pa lahko, da je bil to Miklošič sam), Pravljico o mrtvi carični in sedmerih vitezi in Pravljico o zlatem petelinčku.

Klopčič je tudi v teh svojih prevodih poleg rutine in izrazitega posluha za Puškinovo poezijo spet v polni meri dokazal svoje mojstrstvo pri prevajanju Puškina in zato naj samo za primer navedemo odlomek iz Grofa Nulina in nekaj odlomkov iz Pravljič. Grof Nulin, izvirnik: *Šjët, moët, vesti perenosit, / iznošennyh kapotov prosit, / poroju s barinom šalit, / poroj na barina kričit, / i lžët pred barynej otvažno*. Prevod: *prenaša pošto, pere, šije, / z gospodom včasih burke brije, / a drugič huda nanj kriči, / obleke znošene deduje / in laže, da se kar kadi*. V Pravljičah je Klopčič posrečeno ponasil tipične ruske fraze in rekla, tako n. pr. v Pravljič o mrtvi carični rusko reklo »Čort li sladit s baboj gnevnoj?« z »Babja jeza vruga zmelje«, ali v isti pravljici ruski »spros ne greh« z »No, beseda ni še konj!« in tudi zadnji verz iz iste pravljice »da usy lišj območil« z »vino iz rešeta pil«. Klopčič si je dovolil tudi nekaj svobodnin zavoljo stihov in rime, tako v Grofu Nulinu sloveni »vo fljažke rom« z »bučko žganja«, dalje v isti pesnitvi pravi Puškin »iz čužyh kraev«, Klopčič pa direktno »iz Pariza«, pri omembi Rusije v Nulinu je izpustil »svjataja Rusj«, dalje v Pravljič o mrtvi carični prevaja verz »i k obedne (ob jutranji maši) umerla« precej svobodno »v prsih počí ji srce«. Toda vse to so le malenkosti ob nedvomno dobro in zavzeto opravljenem delu, zato lahko upravičeno pričakujemo od Mileta Klopčiča enakovreden prevod Evgenija Onjegina, vrha Puškinove ustvarjalnosti, s katerim se bo tako s šestim zvezkom zaključilo Puškinovo Izbrano delo, ki nam bo na ta način predstavilo tega ruskega poeta, »ki v soncu močil je pero«, kot ni morda predstavljen pri nas marsikateri naš, domači, ali jugoslovanski poet.

Ce smo spočetka zapisali bojazen zavoljo stilne raznolikosti in pesniškega temperamenta štirih avtorjev, ki so prevedli pričujoči izbor Puškinovih Pesnitev in pravljic, moramo vendar ob koncu zapisati, da je delo v celoti le enotno ubrano in celovito, o posameznih odtenkih, razlikah in prevajanju pa smo podrobneje govorili že prej. S tem zvezkom smo tako spoznali Puškina spet z nove plati, Puškina kot pesnika pravljic in pesnitev. Zato sodi ta knjiga, tako zaradi naporov in prizadevanj posameznih prevajalcev kot zavoljo svoje vsebine, nedvomno med najpomembnejše in najtehtnejše prevodne izdaje zadnjih let pri nas.

Dušan Željeznov

RAMOUS, POESIA JUGOSLAVA CONTEMPORANEA

O tej knjigi, ki je izšla letos pri založniku Binu Rebellatu v Padovi (126 str. 8°), so priobčili nekateri listi in časopisi precčj hvale pa tudi graje. Nedvomno je vredno hvale prizadevanje italijanskega pesnika Osvalda Ramousa, da seznani italijanske bralce s sodobno poezijo jugoslovanskih narodov. Že lani v marcu je priobčil v rimskem »Il Giornale dei Poeti« izbor 22 pesmi z naslovom »Panorama di poesia jugoslava contemporanea«. Ves ta izbor je v znatno razširjeni obliki izdal v knjigi, ki zajema 55 pesnikov, zastopanih z 90 pesmimi. Pojem »sodobna poezija« je Ramous omejil na živeče pesnike